

Megjelenik
mindenkedden.

A lap szellemi részét illető közlemények a szerkesztőhöz (Kordecki-utca, 16. sz.) intésendők.

Bérmertelen leveleket nem fogadjunk el.

Kéziratokat nem adunk vissza.

Előfizetési feltételek:

Egész évre 6 frt
Fél évre 3 " "
Negyed évre 1 " 50 kr.

Hirdetések díja:

öt hasábos petit sor 5 kr.

NYILTÉR:

három hasábos petit sor . 15 kr.

KASSA és VIDÉKE

Politikai és vegyestartalmu hetilap.

A szepesi gazdasági egyesület közlönye.

Az előfizetési pénzek és hirdetési díjak, általában a lap anyagi részét illető közlemények a kiadó-hivatalhoz (Pannónia Könyvnyomda és Kiadó-Értékpapírtársaság) intézendők.

Hirdetményeket elfogad:

Hausenstein és Vogler Budapest, Bécsben, Berlinben, Münchenben, majnai Frankfurtban, Stuttgartban, Hamburgban és Bernben. **Mosse Rudolf** Bécsben, Prágában, Münchenben, Hamburgban, Nürnbergben, majnai Frankfurtban, Strassburgban, Berlinben, Záríchenben, Boroszóban és Nürnbergben. **Lang L.** nemzetközi hirdetési irodája Budapest. **A délnémet hírd. iroda** Stuttgartban. **A Jägerfeldt könyvekereskedés** Frankfurtban. **Schlöte E.** Bremában, **Fort Jenő** Lipcseben.

Fontos lépés a hazai könyvtárak közhasználatosága felé.

A vallás- és közoktatási m. kir. miniszter Budapestén f. hó 5-én az érseki, püspöki és káptalani könyvtárak kiegészítése érdekében valamennyi róm. kath. érsek- és püspökhöz 1437 e. sz. a. a következő körlevelet intézte:

„Az ország több részében, különböző időkben tett körutazásaim s látogatásaim alkalmával, egyfelől örömmel tapasztaltam, hogy az érseki és püspöki székek s káptalanok nagyobb része nagybecsű könyvtárakkal bír, melyekben a klasszikai irodalmaknak, a hazai s egyháztörténelemnek, a hit- és bölcsészeti tudományoknak valóban nevezetes kincsei vannak egybegyűjtve; de sajnálattal láttam más részről, hogy ezen nagybecsű könyvtárak legtöbbjében a gyűjtés bizonyos időpontoknál vagy teljesen, vagy legalább nagy mérvben megállott, mintha a tudomány is megállana valahis a mult idők rivmányait nem gyarapítaná folytonosan, sőt egyre növekedő mértékben mindig újabbakkal; sőt sok helyett még a meglévő gyűjtemények sincsenek az előhasználatra kellőleg berendezve s avagy csak az egyház férfainak és tanulni kívánó növendékeinek is megnyitva a tudomány ama forrásai, melyekből az önképzésre s a tudományak és magának az egyháznak is hasznára oly gazdagon merithetnének.

Hivatalos állásom kötelességeinél fogva is szívemen hordozván mindazt, ami a hazában a a tudományosság emelésére s a tudományoknak minél inkább közkincesé-tételére jótékonyan folyhat be, alkalmat veszek magamnak becses figyelmét az ilyen fopapi — illetőleg káptalani — könyvtárak állapotára felhívni s felkérni egyszerűsmind, hogy a saját székhelyén lévő ilyen könyvtárak egyfelől az újabb tudomány kitűnőbb termékeivel való gyarapítására s ezuton való kiegészítésére, másfelől annak a használatra s a tudományos törekvésnek való hozzájárulhatásra alkalmassá tételére, mind a hazai tudományosságának, mind magának az egyháznak is jól felfogott érdekében minden lehetőt megtenni sziveskedjék.

Meg vagyok győződve, hogy vannak módok s feltalálhatók oly források, melyekkel s melyekből e könyvtárak a tudomány mai igényeinek megfelelőek volnának tehetők.

S ha minden ily könyvtár folytatolagos kiegészítésére és a mellett a használatnak, a kutatásnak és feldolgozásnak hozzájárulhatóvá tételére, avagy csak egy olvasó- s egy dolgozó-terem megnyitása által is, egyszer egy aránylag tekintélyesebb s azután évenként megfelelő összeg fordítatnék: megbecsülhetetlen volna az ebből a hazai tudományosságra, a lelkesekre, tanárookra és tudományosomjas ifjúságra s így magára az egyháza is háromlándó szellemi haszon.”

Üdvözöljük a miniszter urat ez intézkedésében, melynek főirányát a hazai könyvtárak könnyebb hozzáférhetősége képezi.

A kassai m. k. gazdasági tanintézet.

A kassai magyar kir. gazdasági tanintézet első osztálya ez év októberében — mint már tudattuk — csakugyan meg fog nyitni. Olvasóink s a gazdaközönség tájékozásul elmondunk most egyetmást a tanintézet szervezetről

I. A tanintézet célja.

A kassai m. k. gazdasági tanintézet célja a mezőgazdasági pályára készülő ifjaknak, kik mint leendő birtoktulajdonosok, bérlők, vagy gazdatisztek hivatásuknak megfelelő kiképzést keresnek s a kellő elméleti előképzettséggel bírnak, alkalmat szolgáltatni, hogy a mezőgazdasági üzletben fontosabb gyakorlati kézfogásokat elsajátíthassák, a jelentőséggel bíró okserű rendelkezés szemanuú és közreműködő tényezői lehessenek és a mezőgazdaság minden ágában a szükséges szakképzettség korszerű tudományos alapját megszerezhessék.

II. A tanfolyam tartama.

A tanfolyam három évre terjed és mindenik tanév két félévre van felosztva. Az első tanévben fősúly a hallgatóknak a mezőgazdasági üzlet gyakorlati részbe való bevezetésére, gyakorlati foglalkoztatására, kézfogások elsajátíthatására fektetettik. A mennyiségben és természetudományok egyes ágazatainak az első tanévben előadásával főleg az céloztatik, hogy a második és harmadik tanévre eső elméleti előadások száma mérsékelthezzék s a hallgatók a gyakorlattal azok folyamában is folytonos érintkezésben maradhassanak. A második és harmadik tanév első sorban a mezőgazdasági alap-, segéd- és szak-tantárgyak előadására, valamint az azokra vonatkozó gyakorlati utmutatások megtartására szolgál. A tanév kezdete október 1-ére s vége az elméleti előadásokra nézve július, az első tanév gyakorlati beavatását illetőleg pedig augusztus végére esik. A tőli félév október 1-én kezdődik és februárban végződik, a nyári félév pedig március 1-én kezdődik és július, illetőleg augusztus végeig tart.

III. A tantárgyak.

A tanintézet három évre terjedő tanfolyamában, a felveendő hallgatók előismereteire és a mivel mezőgazda szükségleteire való tekintettel, az előadandó tantárgyak a következők: A) Alaptudományok. 1. Mennyiségben, mértan. 2. Természettan. 3. Erőműtan. 4. Vegytan, általános és mezőgazdasági. 5. Ásványtan, kőzettan és földtan. 6. Növénytan. 7. Állattan. 8. Növénybonc- és élettan. 9. Állatbonc- és élettan. 10. Nemzetgazdaságtan. B) Szaktudományok. 1. Mezőgazdasági eszköz- és géptan. 2. Talajisme. 3. Általános növénytermelés. 4. Különleges növénytermelés. 5. Rétmivelés. 6. Kert- és szőlőmivelés. 7. Általános állattenyésztés. 8. Szarvasmarha-, juh-, ló- és sertésenyésztés. 9. Baromfi-, hal-, méh-, és selymterenyésztés. 10. Mezőgazdasági üzlettan, becsléstan, számvitel-tan. C) Segéd tudományok. 1. Gyakorlati mértan. 2. Mezőgazdasági építészet. 3. Rajz, mértani, gépészeti és építészeti. 4. Eghajlatlan. 5. Mezőgazdasági iparüzlettan. 6. Erdészettan. 7. Növénybetegségek. 8. Állatgyógyászat. 9. Mezőgazdasági jogisme.

IV. A taneszközök.

A tanítás segédeszközei közül első helyen a tanintézet gazdaságát, kertjét és erdejét kell említeni. A gazdaság 257 kat. hold szántóföld, rét és legelőből áll és a szükségletnek megfelelő, egészen új, célszerűen berendezett gazdasági épületekkel, igaz és haszon-állatokkal és eszközökkel fel van szerelve. A zöldség-, gyümölcs- és dendrológiai kert 15 kat. holdon a kertészet különböző ágainak, valamint a kerti szőlőmivelésnek egyiránt tanulságos taneszközéül szolgál. A 180 kat. holdat tevő tölgy és 20 kat. holdnyi fenyő erdő pedig, a nagyterjedelmű városi erdők képesében, az erdészettannak egyik legnevezetesebb taneszközét képezi. A tanítás egyéb segédeszközei, az alap-, szak- és segéd tudományok sikeresebb taníthatására szolgáló taneszköz-gyűjtemények. A mezőgazdaság összes ágait érdeklő napi kérdések iránt tájékozást a hallgatók a szakközönyökökkel felszerelendő olvasóteremben fognak találni.

V. Az intézeti főfelügyelet.

A tanintézet a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. k. miniszterium főfelügyelete alatt áll. Az intézeti ügyek vezetését a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterium által jóváhagyott tanintézeti szervezet szabályozza.

VI. Az intézeti ügyek vezetése.

A tanintézet ügyeit az igazgató és a tanári testület vezetik. A tanári testület az igazgató elnöklété alatt tanácskozik és határoz az intézetet érdeklő szervezési, oktatási és fegyelmi ügyekben.

VII. A hallgatók felvétele.

1. A hallgatók a tanintézetet mint rendes, rendkívüli és vendég hallgatók látogathatják. 2. Mint rendes hallgatók felvértetnek azok, kik képesek kimutatni, hogy a) hat gimnáziumi, vagy öt reál-

iskolai osztályt jó sikerrel végeztek, b) jó erkölcsi magaviselettel bírnak, c) a 17 éves kort betöltötték és d) kiskorúságuk esetében, a tanintézet látogatására szülőik, vagy gyámjaik beleegyezését, valamint azon nyilatkozatot bíriák, hogy a tanintézet látogatása idejében átalok a szükségesekkel el fognak láttatni. Mindazok, kik az a) pontban jelzett feltételnek megfelelni nem képesek, a mennyiségben, természetben, vegytan és természetrajz alapvonalaiól felvételi vizsgát tartoznak tenni. 3. Mint rendkívüli hallgatók vétetnek fel: a) azok, kik a 2. a) pontban kifejezett feltételnek megfelelni nem képesek és felvételi vizsgának magukat alávetni nem szándékoznak, a 2 b), c) és d) pontokban azonban eleget tesznek, — továbbá b) azon nagykoru önálló férfiak, kik ugyan nem gazdasági, de más térer mégis több évi gyakorlati alkalmazásban voltak. és végül c) mindazok, kik a 17 éves kort betöltötték s kiskorúságuk esetében szülőiknek, vagy gyámjaiknak arra vonatkozó különös beleegyezést bíriák, vagy pedig nagykoruk és önállóak s magukat csak egyes tantárgyak hallgatására kötelezik. 4. Mint vendég hallgatók vétetnek föl nagykoru önálló férfiak, kik csak határozatlan időre lépnek be és a nélkül, hogy magukat bizonyos tantárgyak hallgatására kötelezzék.

VIII. A tandíj.

Minden fölvevett hallgató, a Kassa városi illetőségük kivételével, rendes, rendkívüli vagy vendég minőségére való tekintet nélkül, tandíj és taneszköz-használat fejében évenként 40 frtot fizet, két egyenlő 20—20 frtot tevő félévi részletben. 2. A befizetett tandíj részben, vagy egészen visszaszolgáltatik, a tanári testület ajánlatára, a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. k. miniszteriumnak engedélyével, hiteles bizonyítványokkal igazolt szegénység, példás szorgalom és magaviselet esetében.

IX. Ösztöndíj.

1. Az országos gazdasági pénzalapból a kassai m. k. gazdasági tanintézetnek arra éldemesíthető hallgatói részére egyelőre négy államösztöndíj van egyenkint évi 150 frtjával rendszeresítve. 2. Az előbbi pontban érintett államösztöndíjakon kívül van a Csáky Petronella grófnő által alapított évi 300 frtot tevő ösztöndíj, melyért azonban az összes m. k. gazdasági tanintézetek hallgatói folyamodhatnak annak üresedésére vonatkozólag közhírré tett pályázat alkalmával. Az ösztöndíjak szegényebb sorsú, fedhetlen magaviseletű, szorgalmas s megelőző tanulmányaikban jó előmenetellel bíró hallgatóknak a gazdasági pályán való kiképzését megkönnyíteni célozván, az azok elnyerése iránti folyamodások, a vonatkozó okmányokkal kellően felszerelve, a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. k. miniszteriumhoz intézve, a tanintézet igazgatóságánál szeptember 15-ig benyújtandók.

V e g y e s e k .

— *Ő Késége* Schönbrunnban f. hó 7-én kelt legfelsőbb kéziratában, az 1867. XII. t. c. értelmében az 1875 évre kiküldendő közöszügyi bizottságokat f. évi szept. 21-ére, Bécsbe összehívni melltőztattot.

— *A képviselőház* válaszfelirati bizottságának javaslatát Csengery A. tervezete szerint Horváth Lajos képviselő jels tolla készíté.

— *A képviselőház* e hó 20-dikán vagy négy hétre el fogja magát napolni és csak október hó végnapjaiban kezdi meg üléseit, hogy azonnal hozzáfogjon a jövő évi költségvetés tárgyalásához. Az országgyűlés elapólása előtt — írja az „Ellenőr“ — a kormány csak a budgetet terjeszti elő, hogy a pénzügyi bizottság rendelkezése alatt álljon. A pénzügyminiszter és belügyminiszter azon nagyfontosságú törvényjavaslatai, amelyek a pénzügyi helyzet javítására és a közigazgatás reformjára vonatkoznak s egymással szoros kapcsolatban állanak, értesülésünk szerint az országgyűlés újabb össze-

jövelete alkalmával, október végén fognak életrejesztetni.

— *A magyar delegatio* elnöke régi szokás szerént ezuttal a felsőház, az alelnök pedig a képv. ház tagjai közül fognak választatni. Az elnöki állásra Szegényi-Marich László, a felsőház alelnöke, az alelnökre pedig Szilágy József vannak kijelölve.

— *Trefort Ágoston* vallás- s közoktatási m. k. miniszter új ő nagyméltósága becses ajándékokat küldött a Felsőmagyarországi Múzeum társainak. Az egyik Mátyás királynak s nejének Beatrixnak ama dombormű másolata, melyet az ambrosi gyűjtemény eredetijéről készítettett. A másik pedig a Dürer Albert-féle „nagy passio“-ról Beszédes Sándor esztergomi fényképész által készített album. Vallás- s közoktatási kormányunk e nagy elismerés s dícséretre méltó figyelme valóban az intézet s község haláljára méltó.

— *Deák Ferenc* lemondása. Ghyezay Kúlmán, a képviselőház elnöke, hivatalosan tudtára adta a fővárosi központi választmányának, hogy Deák Ferenc egészségi tekintetéből nem fogadhatja el a képviselői mandátumot a fővárosi harmadik választókörletből. Ennél fogva a központi választmány felszólíttatik, hogy a harmadik választókörletben új választást rendeljen el. A központi választmány szombaton délután ülést tart, hogy e tekintetben intézkedjék.

— *Baconzi Albertet*, helybeli főreált. helyettes-tanárt a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ugyanide *rendes tanárrá* nevezte ki.

— *Göller Lajost*, kassai pénzügyigazgatósági számtisztet, a m. kir. pénzügyminiszter kinevezte kassai kataszteri-igazgatósági számtiszté.

— *A szinügyi bizottság* — írja az „A. k. K.“ — f. hó 5-én tartott gyűlésében tárgyalás alá vette a Lászy által beküldött szerződéseket, a tagok egyike ellen sem merült fel kifogás, sőt a bizottság egyelőre teljes melegegésedet nyilváníta az immar teljesen szervezett társulat felett, melynek zöme f. hó 24-én érkezend városunkba, előadásait azonban, az előkészületek miatt, csak okt. hó elején fogja megkezdeni.

— *A katonatiszti dalidó*, mely e hó 7-én tartott igen népes, látogatott és derült volt. Szébbnél szebb hölgyek, ékebb meg ékebb díszöltözékben a kitünő előzékenységi harcfaik és más vigadózó ifjak oldalán gyönyörű látványt nyújtottak a szemnek. Volt is dinomdánom kivilágos ki viraditig! E tisztai dalidók rendszeren mindig nagyon sikerülnek.

— *Találtatott*. A 7-én tartott tisztai balban egy arany- és egy ezüst medaillont, a kassa-ujtaluusi uton pedig egy ezüst evőkanalat találtak. Tulajdonosai a kap. hiv. II. oszt. átvethetik.

— *A kassai szabad- és királylövész*et, mely 5-én kezdetet, 8-án esti 5 órákor fejeztetett be.

TÁRCA.

Balassa Bálint.

— Irodalomtörténeti elbeszélés, írta Paulikovics Lajos. — (Folytatás.)

XVI. Az 1589. országgyűlés.

Balassa három hónapig barangolt a hadsereggel; habár szive oly epedve repült volna el postagalambjával Kékeő várába Krisztinájának köszönetet rebegni s kis bimbófiát megtekinteni, — de a kötelesség fogva tartá. Voltak verőfényes szép diadalnapok, midőn kisebb várakat bevettek; voltak hasztalanul pazarolt véres ostromok, melyeket a török ágyuk visszavertek; legkitünőbbén sikerült az Eger alatti ütközet. Egert a törökök megtamadák s Palfy hátrakerülve a támadókat szétszórta s Eger várát ezáltal a veszedelemtől megóvta; diadalörömmel nyiták meg előttük a kapukat, hol Dobó István és Sulyok Sára oly dicső szerepet játszottak s Bálint őszinte hódolattal üdvözölte vala e helyet, hol imádott neje napvilágra jött.

Innen is repetett galambot az örömhírrel, hogy Egert megmentették. A beteges Dobó Istvánnak ez volt utolsó öröme. hogy dicsőségének emlékoszlópa a pogány fertőzésétől megszabadult; azután felnyiták sebei s gyorsan ütszokódása fajultak, de ő nagy lelkiyugalommal tűrte agyához béközött helyzetét; végre kifáradt a gyötrelemben s visszaadta lelkét teremőjének.

Ekkor Krisztina üzent galambjai által, hogy ha lehet, térjen vissza Bálint minél előbb, mert édes anyjára, ki más férjét határtalanul szerette, s csapás oly mely benyomást gyakorolt, hogy egészsége szemlátomást hanyatlik s félni lehet, követni fogja hű társát nemsokára s akkor ő egészen egyedül maradand roppant fájdalomba temetkezve minden vigasztalás nélkül.

Mint hogy különben is a novemberi ősz beállt s télen hadakozni nem szokás, a hadsereg szétszórt; Bálint laza vezette hadait Zólyom- és

A szomszédos sőt távolabbi lövészgyuletek is nagy számmal képviseltették magukat. Lövész királyiuk az 1875. évre Haltenberger Béla polgártársunk lön, mint a kinek a legjobb lövest tennie sikerült. Az ünnepélyességeknek kedélyes bucsuestély szaktított véget.

— *A kassai* ezidei lövészgyulek minden baj és szerencsétlenség nélkül folytak e f. hó 5. 6. 7-én. Semmi bővebb értesülést sehonnan sem kapván, kénytelenek vagyunk csupán a szerencsés lefolyás jelzésére szorítkozni.

— *A négy különböző zenekarok* által rendezett óriási hangverseny többszöri halogatás után végre e hó 6-án megtartott. Mint értesültünk hetven s egy pár forintot jövedelmezett a cs. k. katonai zenekar-mesterek nyugdíjalapja javára.

— *A nőgyűlet* által rendezett népnünnepnek gyönyörű időjárás kedvezett. Ezekből mint képzeltetni látogatott is volt. Tiszta jövedelme 725—730 frt körül lebet.

— *E hó 6. és 7-én* is tüzet jeleztek; a vész azonban csekélymértvű volt. 6-án esti 9-kor a „Fuchs József“-féle tégláégető melletti, fűbőlkészült melléképület égett el némi csekély széna- és szalma-csüzzel. — 7-én délelőtti 11 órákor pedig — eddig nem tudni mikép — a „Régi szépségi uton“ levő ház szobája gyuladt meg. — E tűz egy ágy s csekélyebb butoradatok elége után elnyomatott.

— *Két, talált betéti könyvecské* iránt, melyek a megyeházán (?) levő takarékpénztárra szólnak, — jelentkezhetni a kap. hiv. II. osztályában.

— *E hó 7-én*, délutáni 2 óra tájban a „Engelmann“-féle ház födeléről, melyet javitgattak, egy 5—6 éves fiu — kinek atyja ott dolgozott, — az útra zuhan le. — Külső sérelmek rajta nem valának ugyan észrevehetők, de mindamellett nagyon megsérülhetett, mert nyögések közepett vitték a kórházba.

— *Lopott őszág* kísérlett eladása miatt, e hó 7-én, Novacsán-helységéből való egy asszonyt fogtak el, ki az itteni aranyművesek egyikénél megvételre egypár értékesebb fülbevalót kínálgatott.

— *E hó 5-én* a Táborban egy katona és kocsis között, — mivel az előbbi a kocsis kedvesét elszerette, — verekedésre került a dolog. A leány a katonát partolta; annak szuronyát kihuzta és volt kedvesének oly dühvel suhintott arcába, hogy a szerencsétlennnek bal szemét ütötte ki ezáltal.

— *P. helybeli* bodnár-mester kocsisa valahol egy vak töltnyét szerzett, azzal az ottan beszállólva levő honvédek egyikének fegyverét megtöltötte s ezt az udvaron elsütötte. A lövés szerencsétlenül az ott foglalkozó M. I. nevű bodnár-tanoncot ép arcon találta.

— *A felsőmagyarországi bányapolgárság* igazgatónácsa a bányapolgárságnál megürült *hutászati*

Nógrádba, habár sok derek legény hiányzik belőle, kik a véres harcok- és uti sanyaruságoknak áldozatul estek.

Oly jól esett valahára a családi tüzhelynél megmelegedni. Krisztina, e szende eszményi tündér, kinek csak szárnyai hiányoztak, hogy menyjei seraph legyen, most új s más arcot öltött s az anya minden búbája s a fiatal asszonyok minden kedvessége benne összpontosult; lehallt róla az égies nimbus szűzies dicsőre, de a föld s természet salaktalanul érinté őt; magasztos, nemes volt így is, sőt talán még elragadóbb, mint Raphael isteni madonnája.

Hát még a kis, izmos gyermek, milyen bobó, kis csodabogár; mennyit lehet rajta nevetni, mikor tapsol és kacag, vicckándozik; szeretne már a bölcsőből kibujni; apjának összebörzolja hajderdejét; anyjára kacsingat, hamisan incelkedve a piros gombos emlők után, melyek oly mézédés táplálékot rejtenek.

E vidor alakokra csak Dobóné vet árnyat; ugy tűnt fel, mint a boldogság rombadólt szobra; nem siránkozik és zokog; stoikusai nyugalommal s keresztényi önmegadással viseli sulyos keresztjét, de mégis látszott rajta, hogy ez élet már elvesztette előtte becsét; nemesebb fele sirba szállott s ő is vágyott oda, pilheni amellett, kivel együtt küzdött évek hosszú során át.

Ha tudta volna, hogy ő, az ingatag árny, tartja vissza a fereget, mely bösz dühével szét akarja duni e boldog családi kört, bármily farszót lett volna is, szivesen viselné tovább az élet terheit, de ő nem is sejté a borzasztó árnyat, melyet Dobó Ferenc forral ellenök, ki minden halálhírre nagyot kacag, tombol örömeiben s ordítóz kincses sirboltja esontváznak: „egy, kettő, no még csak a harmadik van hátra, s következik az én menyegzőm a kékeői kincstár drágaköves tündéréivel; nemsokára üt a cselekvés órája! Eger hőz asszonya! menj már a halhatatlanok közé; ne állj utamat; ne ijeztgess jelenléteddel, mert e hosszas várakozás tantalusi kinnal gyötéri lelkemet.“

Eközben Rudolf király a megyék közkelmére rágondolta magát s összehívta az országgyű-

és igazgatói állomásra pályázatot hirdet. Főhivatnak az illetők, hogy ezirant az igazgatónácsához — elnöke, Löcsény lakó Probstner Arthur másod képviselő ur utján — legfeljebb 4. évi dec. hó végéig folyamodjanak.

— *Az általunk* a fővárosi vízkárosultak javára utólag gyűjtött s a „P. N.“ tek. szerkesztőségéhez küldött összegről ezek olvashatók a „P. N.“ sept. 10-i 206. reg. számában. „A fővárosi vízkárosultak javára ma, gyűjtésünk befejezése után „Kassa és Vidéke“ c. lap társunk t. szerkesztőségétől 24 frtot vettünk, melylyel együtt gyűjtésünk főösszege 10.553 frt 26 kr. stb.“ Ezzel beszámoltunk a nálunk e célra begyűlt minden fillérről!

— *Hallatlan, de igaz!* — írja a Rozsny. H. — Kövöry Odön, helybeli ügyvéd, a mult hó végén, Felső-Sajón tartott egy árverés alkalmával 3 frt 5 krét, mondó három forintot öt krajcárért $\frac{1}{16}$ háztelket vett meg örökáron, mely áll $\frac{1}{16}$ házból, rét-, szántóföldből s több használatlan bányából.

— *Magyar iskola* Bukovinában. A sept. 7-i hivatalos lap értesítőjében a következő pályázatot olvastuk: A bukovinai Istenegység községben a néptanító állomás idogl. betöltésére, melylyel magyar előadási nyelven a német nyelvnek előadása is egybekötte van, ezennel pályázat hirdettetik. Ez állomással évi o. é. 339 frt 33 kr. készpénzfizetés. az iskolaépületben szabad lakás, 407 négyzetögl kerti és 5 hold 1025 négyzetögl réti földnek élvezete jár. Pályázni kívánók szabályszerűen felszerelt folyamodványaik legkésőbb f. é. október 1-éig a serethi cs. kir. kerületi iskolaszékhez nyujtsák be. Sereth, 1875. évi aug. hó 16-án. A cs. kir. kerületi iskolaszék.

— *A lapunk* utolsóelőtti számában közzétett felhívás nemes emberbarátokhoz egy igen szorongatot helyzetben levő tanferfi érdekében nagyon csekély eredményének bizonyult. Adományoztak Gyurász Gyula tanár ur 1 frtot. Adattuk az illetőnek. Mégegyszer bátorodunk erőszben hivatkozni a könyörületre . . .

Irodalom.

Aigner Lajos, budapesti könyvkereskedésében megjelent a lapunknak is megküldött „Könyves ház“ című igen korszerű irodalmi vállalatnak 7. 8. 9. és 10-dik füzeté. A 7-ik füzetben igen érdekes francia beszédek vannak, 8-ikban pedig Turgenjev Ivan orosz író „A Fatalista“ című tanulságos beszélye foglaltatik. A 9. és 10. kettős füzetben „Szerelmi népdalok“ közzélvék Székely Sándor gyűjteményéből, sajtó alá rendezve s jegyzetekkel ellátva A. b. i. Lajos által. Minden füzet ára 20 krajcár, a kettősé 40. — Ajáljuk e mindenesetre életreméltó vállalatot olvasóink figyelmébe.

lést, a főurakat mint királyi hivatalosokat s a megyékből két-két választott követet. Bálintnak ismét áldozatot kellett hozni a közigy javára; odahagyá kedves családját, hogy harcoljon az ékesszólás fegyvereivel az alkotmányért, vallásért s az igazságért.

Ilyen volt a XVI. század lovagja mind; ma csatába ment, megküzdött ellenével, visszatért ősi fészékébe, még ki sem hevete fáradalmait s már megyegyűlés-, majd országgyűlésen kellett szerepelnie s így családjával csak ritkán élvezhette a csendes, édes magányt.

Ezért a nő kezelte a ház kormányát, ő nevelte gyermekeit, ő volt felelős a jövő nemzedékért: ezért nemcsak neje, de valódi bajtársa, felesége lön férjének s a törvényhozók felfogták a magyar nő nagy horderejű rendeltetését bölcs törvények által s oly lovagias kitüntetésekben részesíték, minőkben akkor Európában a nők sehol nem részesültek.

Habár e sokoldalú működés sok szép örömet elrabolt a családtól, mégis voltak annak jó következményei is; míg ma egy tehető gazdag család keleti fény s ázsiai téltelenségbe merül s a férj unalmában költséges és vétkes szórakozásokat keres a kártyaasztal, vagy szinpadi szépségek búkőrében s a nő ez örökös egyhanguságban szeszélyes, könnyelmű s kiálthatatlan lesz, ki mindenütt boldog a világon, csak otthon nem!

Mi másként volt akkor; minő dicső ünnepek valának azok, midőn a férj bevezégt munkája után visszatért, a nő beszámolt a rabizott ügyekkel, a gyermekek szintén megvizsgáltattak, azután lett vigás, mulatság, dalidó, hisz a legkedvesebb vendég otthon volt s nem gondoltak rá, hogy holnap ismét kiragadják körükből.

Bálint mint nagyméltósági s magas rangú férfiu kitünő állást foglalt el az országgyűlésen; csakhamar tekintélylye nőtte ki magát s egy párt képződött a szabadelvűekből, mely őt tekinté vezérének s körülte csoportosult.

Az 1589-iki országgyűlésen, melyet Rudolf távollétében Mátyás főherceg, a nyajas, udvarias diplomata nyitott meg, mindjárt kezdetben heves

Felhőtlen nyári estén kedves kép tárul elénk N.-Szeben keleti határára. — Előtünk erdő-koszorús magaslakok, melyek ép most fürödnek a leledőző nap bíbor-fényében. Alant Sz.-Erzsébet, egy darab idyll. Amott a „vén hegy,“ üde zölddel, kacér venyigekkel; s távol délen a büszke Kárpátok, melyek sziklacsúcsai a tűnő nap búcsusugaraiiban szinte sziporkáznak . . .

Szép, kedves kép, de, a magyar sz. korona erdélyrezi győnye dicséretére legyen mondva, nem az egyetlen, nem is a legfőbbeségebb.

Innét magyarázható egyrészt, hogy néhány év előtt még valóságos csöndélet honolt e tájon. Sz.-erzsébeti földművesek, sétálók kisebb csoportozatai, egy-egy hegymászó kújutas, — de más nem élénkité a kép előterét. Csak is azóta állott be változás, mióta a keleti vasút vágányai szeltek ez ösvényeket (1872.) A mozdonyok fűtve fölverte az alvó vízshangot, és zsbongó élet, üzleti sür-gés-forgás költözött a régi nyugalom helyére.

A várost a pályafővel összekötő (ezelőtt sz.-erzsébeti) út balján s a hajdan ugyanoly nevű kaputól vagy 180 lépésre áll a kérdéses kápolna, — afféle XVIII. századi épület, mely nem szép, nem is idomszerű, s ennél fogva a szakember figyelmét sem vonja magára. S e kápolna díszje az idéztem, közel félezred-éves ódon emlék.

A m. század közepe táján még a monda szötte csillogó szálat a kápolna eredete köré. Ez időbeli kéziratok regélik, hogy II. András a keresztelési hadjáratból (1219.) visszatérve, a n.-szebeni „Keleti (utóbb: Erzsébet-) kapu“ előtt a haldokló Megváltót ábrázoló keresztet állíttatott s kápolnát építtetett, elrendelvé, hogy ugyanott minden pénteken misét mondjanak. A kápolnát aztán kibovították, zárdát építettek melléje, 1417. pedig egy kódarabból vágott óriási keresztet állították az oltár fölé. Utóbb 1529. elpusztult a kápolna; a kereszt a kapu előtt volt mocsárokból került, melyekből csak a XVIII. század elején jutott ismét napfényre, s állíttaték föl a város kapujához közelebb épült kis imolában. ¹⁾

Igy a monda, melyben azonban a valóság költészettel váltakozik. Bizonyos csak az, hogy ily zárdát a mondott helyen — volt, s hogy azon kereszt, melyet a művész 1417. fejezett be, maig is — megyan.

Történelmileg t. i. kétségtelen, hogy (ha az alapítás és építés éve nincs is tudva) a XIII. században, s jelesül a 40-es évek elején már —

¹⁾ Seivert G.: Collectanea hist. 136. I. Bruckenthal-féle könyvtár.

vítak fejlődtek ki; katolikus és protestans karöltve küzdött a nemzet elvülhetetlen örök jogaiért; magyar királyi állami méltóságok idegen kezekbe adták; idegen, tudatlan hadvezérek és a nép verét szívó spanyol, flamand és más jött-ment népek barangolnak az országban; a koronázási esküvel ellenkezőleg a német kormány intézkedik a magyarok meghallgatása nélkül; a nemzet drága adót fizet a töröknek a fegyverszünetért s az mégis rombolva pusztít és hódít s rabszjára fűzi az ifjakat; a hadiköltségre gyűlt összegek elparazoltának s az egész ország szánandóan szomorú állapotban van.

A bécsi kormány szokásszerűen mindig igaznak ismerte e sérelmeket, mert a tényeket tagadni merész öncélúság lett volna; szokásszerűen ígerte azok orvoslását; tett is valamit, hogy a felzajló szenvedélyeket lecsillapítsa; de azért minden csak a régiben maradt.

Igy volt az Ferdinándtól Rudolfig, talán később is.

E heves vitákban Bálint szónoklatai minden oldalról általános lelkesedést és elismerést idéztek elő; épen olyan volt ő mint három századdal később Kólcsey, ki Szvorenýi szerént az ó-klassikai irodalomból merített tanulmányaira alapítva szónokművészi irányát: bölcsészeti, történelmi s jogtudományi széles ismeretét, magas nyelvtudását s költői keblének lángoló hevét a zöld asztalnál is érvényesítette; mily kár, hogy e beszédek latinul hangzottak; minő megrázó, félelmes hatást idéztek volna elő, ha ő, mint később félszázaddal Pázmány nemzeti nyelven szólal meg; az egész országgyűlés, a bölcsek Illsházy s Telegdy, e kor leghíresebb szónoka is beismeré Bálint rendkívüli tehetségét; ellenfelei, a német kormány tanácsosai, féltek tőle, habár nem tagadhaták, hogy higgadsága sokszor lecsillapítja a fellázadt kedélyeket s korlátozza a túlaradt indulalrohamokat s loyaltása felüláll minden kétegyen.

Csodálkát fent és lent; a közönemesség bálványozta mint hajdan Verbóczyt; a főurak büszkék voltak arra, hogy kebelökben támadt e ritkaragyo-gású csillag; az öreg nádor halála esetében már csak Balassára gondoltak.

dömés-templom és zárdát állott az Erzsébet-kapu előtt; mert a tatárjárás alkalmával 1241. Burondaj-Bagatur N.-Szeben ápril hóban bevéném, vagy száz embert lekoncolván, — a dömések zárdáját felperzselté, — ami ellenkező esetben, nagyon természetesen, meg nem történhetett volna. ²⁾

Ezentúl, 176 évig, egyedül valószínűséggel van dolgnak.

1417. értesülünk ismét, hogy a dömések templomában óriási méretű keresztet állítottak, egyetlen roppant kőből, Lantregen Péter, osztrák mester által faragottak. — S ez azon feszület, mely a mondott kápolnában látható.

A kereszt több, mint 17' magas, és kiváló gondallal készült. Csak a Krisztus alakjának aránylag rövid karjai hatnak bántólag a szemre. Egészben véve a XV. században divott műiránynak nevezetes emléke. Bal oldalán divott műirányt nevezetes emléke. Szal oldallapján, közel a talpazathoz, a következő új-gót kisebb (minuscula) betűs latin fölrakt olvasható: „Az Ur. 1417. esztendejében“ (Anno domini millesimo ccccxvii); jobbról, kissé fölebb, részint új-gót nagyobb (maiuscula,) részint ugyanoly kisebb betűs vésetben: „E művet ausztriai Lantregen Péter készítette“ (Hoc opus fecit Petrus Lantregen von Oesterreich). ³⁾

A dömések temploma azonban nem soká nyújtott békés menhelyet e műemléknek. Tatár után török... 1432. már N.-Szebenre támadt. S támadt aztán ismételve. A dömések zárdája és temploma pedig védtelenül állt a város falain kívül. Ily körülmények között történt, hogy a rend előjárói elhatározták, miszerént odahagyják zárdájukat, templomukat, s azon fognak törekedni, hogy a város falain belül nyerjenek helyet.

E lépést 1474. tevék meg. A dömések tartományi káptalana és N.-Szeben szerződést kötöttek, melyhez képest a város megengedte, hogy a szerzetesek a város falain belül megtelepedhessenek, aminek fejében viszont a dömések átengedték régi zárdájukat, a templomot — átadván ezeket teljes tulajdonul és szabad rendelkezéssel joggal. ⁴⁾

Ezzel a szerzetesek fölépíték az új zárdát és templomot, ⁵⁾ melyek időjárásával többszörös átalakításon menvén keresztül, a templom eredetileg gót idomai XVIII. század izléstelen befolyása alá kerültek. — A régi templom és kereszt pedig fönmaradt 1659-ig. Csak hogy már nem „Kreuzkirche,“ de „Siechenkirche“ néven fordul elé XVII. századi krónikákban.

²⁾ Erfurti évkönyvek s Chronicon Sampetrinum (ad a. 1241) Pertz: Monum. Germ. Script. XVI. 34. V. ö. Zeissberg: Oe. terr. Gesch. f. d. Völk. III. k. 297. l.

³⁾ V. ö. Ung. Magazin. II. k. 285. l.

⁴⁾ Idérvagy eredeti oklevelek s másolatok a szász levéltárban 355. sz.

⁵⁾ Ma az Orsolya-szűzek birtokában.

Legmagasabb polc a király után! kit ne részesítene meg ennyi hódolat és tisztelt? de Balassa szilárd maradt s követte kitűzött pályáját.

De minő ingatag a nép kegye; ma hosszánval üdvözöl s honlap megfeszít; valódi kártyavár ez, melyet az első szello esleper.

Bálint is érezte e népszerűség tengeri dagályát és apályát, mely most felemelte paizsan mint hajdan arpadót, majd letaszítja s a sárba fulni hagyja mint II. Lajost.

Következtek a vallási viták, a protestánsok panaszai, melyekkel az ó vallás követőit vádolák; templomaik és iskoláik elfoglalása, papjaik üldözése mint megannyi jeremiási gyászenek hangzott fel és ekkor az alkotmány ügyeit védő, egygyő tömörült sereg ketté vált, mint Mózes előtt a Verestenger hullámai s dühös, mérges szemrehányásokat tettek egymásnak; eltűnt a biggadság s lón zajongás; igyekezett egyik túlkiabálni a másikat. A főrendi házbán ezen időben csak két protestans család volt: Perényiek és a Balassák. Bálint természetesen hitfelei mellett harcolt, még pedig oly jeles dialektikával, oly donthetetlen logikával, mely ellenfeleit, a tudós érseket és püspököket egy pillanatra sarokba szorította; emiatt azután elpartott tőle a nagy többség s engesztelhetetlen ellensége lett.

Majd előállottak a protestánsok sorából a tulzók, kik még többet követeltek, a katolikus templomok, iskolák, káptalanok, püspökségek eltörlését úgy, hogy azoknak javai protestans egyházi célokra fordíttassanak s a katolikusok mint Angliában s Svédországban még hivatalképességel se birjanak.

Ilyenkor Balassa mindig „megállj“-t kiáltott; kijelölte a Rubicont, a jog határait, mennyit lehet és szabad kívánni a méltányosságtól s közös keresztény testvéreinktől, mert ily merész követelésekkel felléptük az ellenfél, megsértik a nagy többség önzését s ily örült tulkapásoknak káros és veszedelmes következményeit erőteljes érvekkel bizonyítgatá. E rajongó korban az önmérséklet igen ritka tüneménye vala; a tulzók magukkal ragadták a komolyabb hitfeleket is s borzasztó ha-

A mondott év dec. 23. kezdé Rákóczy György ostrom alá venni N.-Szeben. ⁶⁾ Az említett napon érkezék a fejedelem elővédje a város alá. Az őrtűzek végtelen sora föllobogott a jéghideg téli éjben. A harc elkerülhetlen volt, s a tanács elhatározá, hogy a védelmi politika-igényelte minden eszközt megragad. Ehhez képest a következő napon megkezdék lebontani s fölégetni a majjorokat, melyek a város közepében valának, valamint a kerti kéjlakokat; szétrombolni a malmokat; kivágni a fákat, ezek között ezer meg ezer gyümölcsfát, sőt a kertek kerítéseit is . . .

1659. dec. 28. a régi dömés-templom s ezzel a kereszt is ledőlt, s az ódon emlék romok közé került. ⁷⁾

Vége 23 évvel később — 1683., a Bécs alatt kivívott fényes győzelem után — a nagy-szebeni városi tanács elvételé a keresztet az om-ladékok közül s nyílt boltozat alatt föllállíttatá. ⁸⁾

E boltozat alatt állott a kereszt több, mint 70 évig, amiódan azt (1755.) Wankel M., erd. udv. tanácsos, kápolnává ¹⁰⁾ alakíttatá.

S most ott e sajtószertű műemlék, a XV. század elején uralgott plasztikai izlés és irány e tanuja, kiálva szinte fél évezred viharait, érdeme-sen az utókor kegyeletére!

Rössler István.

Közgazdaság.

Mokri Sámuel ur, országosan ismert, tekintélyes mezei gazdánk „Buza nemesítés“ cím alatt négy ivre terjedő füzetében tette közzé mezőgazdasági, különösen pedig a buzatermelésnél szerzett tapasztalatait. Minthogy a buza vetőmag megne-mesítésétől mezőgazdaságunkban nagy lendület várhatunk, az idézett füzetre, mely a szerződés Gerendáson, Békésmegyében kapható, (u. p. Apáca. Ara 1 frt.) valamint ezen mutatónyára is, melyet belőle közlünk, t. olvasóink figyelmét felhívni jó-nak láttuk.

Nemesítési eljárásom 1864 óta.

Midőn 1864-ben gazdálkodni kezdtem, a mezőgazdasági üzletnek a föld kizsarlott volta és magas bérei által okozott halátlansága azon módok

⁶⁾ V. ö. Szilágyi S.: Erdélyország Tört. II. 284. l.

⁷⁾ Kemény J. gr.: Deutsche Fundgruben. II. k. Graffius: 175-6. l. Trauchenfels J., dr.: D. Fundgruben. Bröfft: 381. sk. l.

⁸⁾ Seivert J.: V. d. Grafen d. eächs. Nation. Ung. Magazin. II. 285. V. ö. Siebenburg. Quartalschrift. II. évf. 323. l.

⁹⁾ A tözött két pillérén élék gyarló német és latin versek valának olvashatók, melyeket azonban már 1687., a szerzetesek birtokba vévén a keresztet, — törölték. L. a monograph.

¹⁰⁾ Ung. Mag. II. 285. l.

ragra gerjedtek Balassa ellen, ki a katolikusok védelmére szót emel s ráfogak, hogy nem is igaz protestans, de égetni való unitaria-vallású, melyet még János-Zsigmond udvarában sajátított volna el.

S megindult a rágalom özöne. A különféle felekezetek egyesülterővel igyekeztek Balassa jó hírnevét megsejyenyíteni. Balassa érezte, hogy az igazsáért harcolt s fájt neki ez általános üldözés s ne feledjük, mondja Toldy, Bálint ur egy gazdag, magas család ivadéka volt, annál mélyebben s érzékenyebben érzé mindazon bántalmakat, melyekkel méltatlanul elhalmozottak.

Majd szóbjött a jobbágyosság szomorú állapota.

Habár Bálint a XVI. század büszke nemese volt, ki korlátlan és mindenható urnak hitte magát, fiatalabb éveiben Hibe városától erdőket s malmokat sajátított el erőszakkal úgy, hogy a szegény kárvalított királyi védelemért folyamodtak: de mióta átjárta a szenvedés iskoláját, ő is fogékonyabb lett mások szenvedései iránt s mióta Krisztina szerelme és szelid befolyása megmese-tette kedélyét, szánalom és részvét gerjedt szívében a jobbágyok sorsa iránt, hol a jog a kötelezettséggel oly isszonyu aránytalansággan áll vala egymással. Habár az általános egyenlőségi fogalom elvne nem emelkedett, mert az eszme még akkor e roppant hűbéri hálózat korszakában ismeretlen, sőt neveléses képtelenségnek tűnt volna fel; de mégis mint Sokratesnek sejtelme lett a halhatatlanságról, úgy sejtített ő is valamit látnoki szemekkel; beismerte, hogy változni kell a viszonyoknak, ha örök igazság létezik s annyira szabadalvú felfogással birt, hogy bárói rangját soha sem irta címjei közé. Midőn tehát az urak a hadiköltségeket ismét a szegény jobbágyok nyakába akarták tolni, hogy maguk kicsuszszanak a közteher viselésé alól, Balassa haragra gyuladt s lángoló hővel festé a jobbágyosság nyomorát s a főur parlását; a jobbágyoknak nincs oka félni hazáját, mert jöjjen török, vagy tatár, csak urat cserél, de a nemese, kiket II. Endre aranybullaia oly sok, szép, nagy-szerű előjogokban részesített, azok áldozzanak, azok fizessenek, azok csoportosuljanak a közjó oltára körül s akkor a haza mentve lesz. Folyt. köv.

